

Salamon Vera / A REJTŐZKÖDŐ VÁROS KÖLTŐJE AVROM SZUCKEVER

Avrom Szuckever Szmorgonban, a Vlnától délnyugatra fekvő kisvárosban született, 1913-ban. Családjá az I. világháború harcai elől egy szibériai faluba menekült. Ott, az Irtis folyó mellett ismerkedett meg a természet szépségeivel, a héber ábécé csodáival, és ott érte élete első csapása: édesapja korai halála.

1921-ben anyjával és két testvérével Vlnába telepedett le, amelyet a függetlenné vált Lengyelország magához csatolt. Itt egy lengyel nyelvű zsidó gimnáziumban tanult öt évig. Noha jiddis az anyanyelve, tizenhét éves koráig jártasabb a lengyel, a német és az orosz irodalomban.

A harmincas években egy tucat zsidó párt működött Vlnában: vallásosok és vallásellenesek, baloldaliak és liberálisok, cionisták és anticionisták, amelyek mind a zsidó nemzeti kisebbség jogaiért küzdöttek. E pártok legtöbbje jiddis nyelven folytatta társadalmi és kulturális tevékenységét. Iskolahálózataikon, ifjúsági mozgalmaikon, újságjaikon, klubjaikon keresztül nagy hatást gyakoroltak a zsidó ifjúságra.

Avrom Szuckever 1930-ban a *Bin* (Méh) nevű cserkészmozgalomhoz csatlakozott. A *Bin* pártonkívüli (bár szocialista irányú) szervezet volt, amely a természet kultusza mellett a jiddis kultúra fejlesztését tűzte ki fő céljául. E körben ismerkedett meg a fiatal Szuckever a jiddis irodalom hagyományával és értékeivel. Ekkor határozta el, hogy jiddis költő lesz. A fiatal költő fejlődésére nagy hatást gyakorolt a Jiddis Tudományos Intézettel való kapcsolata. Ez az intézmény 1935 óta sokoldalú kutatói tevékenységet folytatott Vlnában: az irodalomtörténet, a nyelvészet, a történelem, a szociológia és a népművészet területén.

Szuckever első versei a vilnai *Vilner Tog*, *Yung Vilna* és a New York-i *Inzikh* és *Zamibikher* folyóiratokban jelentek meg a harmincas években. Különös tehetségére azonnal felfigyeltek. Amikor *Lider* (Versek) címmel 1937-ben megjelent Varsóban első verseskötete,

fontos és érett költőként üdvözölték a jiddis irodalmi élet több kontinensre kiterjedő világában.

A Ribbentrop-Molotov paktum alapján 1939 szeptemberében szovjet csapatok vonultak be Vlnába, és átadták a várost a független és semleges Litvániának. Ez a helyzet azonban nem sokáig tartott, mert 1940 augusztus elején a Szovjetunió magához csatolta Litvániát. E változások ellenére Vlnában, ahová sok zsidó menekült érkezett a németek által elfoglalt Lengyelországból, intenzív kultúrélet zajlott. Ott jelent meg 1940-ben Szuckever második verseskötete, *Valdiks* (Erdőalja) címmel.

Néhány nappal a Szovjetunió megtámadása után, 1941 júniusában a német csapatok bevonultak Vlnába. Azt követően, hogy a város nyolcvanezer fős zsidó lakosságának kétharmadát legyilkolták, 1941 szeptemberében a maradék huszonkilencezer zsidót gettóba zsúfolták. Ezt 1943 szeptemberében likvidálták. A költő e borzalmas korszakban is, amelynek során elvesztette anyját és alig néhány napos gyermekét, rendületlenül folytatta irodalmi munkásságát. A gettóban írt versei szellemi ellenállásra készítetnek, és hitet tesznek a költészet megváltó ereje mellett.

1943. szeptember 12-én Szuckever százhusz bajtársával együtt kiszökött a gettóból, és csatlakozott a Vorosilov partizanbrigádhoz, ahol megbízták a brigád történetének megírásával.

Ez idő alatt a gettóban írt költeményeiből egy füzet eljutott Moszkvába. Ez olyan megdöbbentő tanúságot nyújtott, hogy a Zsidó Antifasiszta Tanácsnak sikerült meggyőznie a hatóságokat: küldjenek egy külön repülőgépet Szuckeverért és feleségéért 1944 márciusában. Moszkvában fellépett egy nagygyűlésen, és nagyhatású beszédet tartott a gettólakó és a zsidó partizánok sorsáról. Ez addig Szovjetunióban tabutémának számított.

Vilna felszabadulása (1944. július 13.) után, azonnal visszatért lerombolt városába, és onnan New Yorkba mentette – a háború kitörése óta itt működött – Jiddis Tudományos Intézet kultúrkincseinek maradványait. 1946 februárjában a Szovjetunió küldötteként a nürnbergi perben tanúskodott.

A meleg fogadtatás ellenére, amelyben Moszkvában irodalmi művei részeseültek, Szuckever meggyőződött arról, hogy a *Soá* után nem lehet többé zsidó megújulás idegen földön. 1946-ban Párizsba utazott, de csak rövid időre. Innen hamis útlevéllel 1947-ben sikerült Palesztinába jutnia. Tel-Avivban letelepedése óta idejét a versírás és a *Goldene Keyt* (Aranylánc) című jiddis nyelvű irodalmi folyóirat szerkesztése között osztja meg.

Ez az 1949-től folyamatosan megjelenő negyedéves folyóirat a jiddis irodalom Izraelben és a világ minden részén születő legkiválóbb alkotásait közli. Lapjain regények, elbeszélések, memoárok, versek és esszék találhatók. A modern világirodalom fontos művei itt jiddis fordításban jelennek meg. Szuckever írásait a *Goldene Keyt* olvasóinak kínálja először.

Első Izraelben megjelent műve a *Geheimshtot* (Titokváros) című poéma volt, amely a vilnai gettó felszámolása után a város csatornáiban tíz zsidó életéről és haláláról szól. 1953-ban publikálta *Szibir* (Szibéria) című ciklusát – Marc Chagall rajzaival –, amelyben gyermekkorra elveszett Paradicsomát eleveníti fel. A költő és a festő kölcsönösen nagyrabecsülték egymást, és évtizedeken keresztül közeli baráti kapcsolatot tartottak fent. Az 1947-ben megjelent *Fidelroyz* (Hegedűrózsa) című verseskötetét is Chagall illusztrálta.

Szuckever majdnem minden további könyvében is lépten-nyomon megtalálhatók a *Soá* borzalmi, élményei és képei, amelyek szervesen egybefonódnak az új élményekből keletkező motívumokkal. A *Tűzszekeren* című kötetben (Tel-Aviv, 1952) az izraeli tájak egzotikumát festi meg.